

Sygn. akt IV KK 510/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 listopada 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jacek Błaszczyk (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Małgorzata Wąsek-Wiaderek

SSN Włodzimierz Wróbel

Protokolant Anna Kowal

w sprawie wnioskodawcy **R.S.**

o zadośćuczynienie i odszkodowanie

po rozpoznaniu w Izbie Karnej

na posiedzeniu w dniu 10 listopada 2021 r., w trybie art. 535 § 5 k.p.k.

kasacji, wniesionej przez Prokuratora Generalnego, na niekorzyść,

od wyroku Sądu Okręgowego w K.

z dnia 6 października 2020 r., sygn. akt XXI Ko (...),

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu w K. do ponownego rozpoznania.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 7 sierpnia 1946 r., Wojskowy Sąd Rejonowy w K., sygn. akt R (...), **S.S.** uznał winnym popełnienia czynu polegającego na tym, że z końcem maja 1946 roku w K. do drugiej połowy czerwca 1946 roku sporządzał, rozpowszechniał i przechowywał druki skierowane przeciwko jedności sojuszniczej

Państwa Polskiego z Państwem z nim sprzymierzonym, przez to, że wypisał u siebie w domu w K. matrycę zawierającą między innymi hasła „precz z czerwoną dyktaturą”, „(...)” z podpisem „(...)”, a następnie wręczył tę matrycę M.H. ażeby odbił większą ilość takich ulotek, oraz że następnie przechowywał u siebie około 200 sztuk tych ulotek, a następnie dał je M.H. celem rozpowszechnienia między ludnością, tj. przestępstwa z art. 102 § 2 KKWP i za to wymierzył mu karę 6 lat więzienia oraz orzekł utratę praw publicznych i obywatelskich na okres 3 lat. Na poczet orzeczonej kary pozbawienia wolności Sąd zaliczył okres tymczasowego aresztowania od dnia 4 lipca 1946 r.

Na mocy postanowienia Wojskowego Prokuratora Rejonowego w K. z dnia 17 marca 1947 roku, na podstawie ustawy z dnia 22 lutego 1947 roku o amnestii, wymierzona S. S. karę pozbawienia wolności złagodzono o połowę, tj. do 3 lat więzienia.

Postanowieniem z dnia 25 czerwca 2018 roku Sąd Okręgowy w K., sygn. akt XXI Ko (...), po rozpoznaniu wniosku prokuratora Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w K., na podstawie art. 1 ust. 1 i art. 13 ustawy z dnia 23 lutego 1991 roku o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego stwierdził nieważność, wydanego wobec S. S., wyroku byłego Wojskowego Sądu Rejonowego w K. z dnia 7 sierpnia 1946 roku, sygn. akt R (...).

Ponowny wniosek o unieważnienie powyższego wyroku, został złożony w Sądzie Okręgowym w K. w dniu 25 listopada 2019 roku przez pełnomocnika wnioskodawcy R.S. (syna S.S.). Postanowieniem z dnia 9 marca 2020 roku, sygn. akt V Ko (...), Sąd Okręgowy w K., na podstawie art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k., umorzył postępowanie w przedmiocie unieważnienia wyroku.

W dniu 16 marca 2020 roku do Sądu Okręgowego w K. wpłynął wniosek pełnomocnika wnioskodawcy R.S. (syna zm. S.S.) o zasądzenie od Skarbu Państwa kwoty 360.000 zł tytułem zadośćuczynienia oraz kwoty 32.400 zł tytułem odszkodowania za utracony zarobek - w związku z niesłusznym pozbawieniem wolności jego ojca, na mocy wyroku b. Wojskowego Sądu Rejonowego w K. z dnia

7 sierpnia 1946 roku, sygn. akt R (...).

Sąd Okręgowy w K., wydanym w dniu 6 października 2020 roku wyrokiem, sygn. akt XXI Ko (...), po rozpoznaniu wniosku, na zasadzie art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991 roku o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, zasądził od Skarbu Państwa na rzecz wnioskodawcy R.S. - kwotę 120.000 zł tytułem zadośćuczynienia wynikłego z wykonania wobec ojca wnioskodawcy, S.S., wyroku byłego Wojskowego Sądu Rejonowego w K. z dnia 7 sierpnia 1946 roku, sygn. akt R (...), którego nieważność stwierdzono postanowieniem Sądu Okręgowego w K. z dnia 25 czerwca 2018 roku w sprawie XXI Ko (...). Na zasadzie art. 8 ust. 3 ustawy z dnia 23 lutego 1991 roku o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego w zw. z art. 558 k.p.k. a contrario w zw. z art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k., umorzył postępowanie w zakresie żądania odszkodowania. W pozostałym zakresie żądanie oddalił. Na zasadzie art. 13 ustawy z dnia 23 lutego 1991 roku o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego stwierdził, iż koszty postępowania ponosi Skarb Państwa.

Orzeczenie to nie zostało zaskarżone przez żaden uprawniony podmiot i uprawomocniło się w pierwszej instancji w dniu 14 października 2020 r.

Kasację od tego orzeczenia wniósł Prokurator Generalny, który zarzucił rażące i mogące mieć istotny wpływ na treść wyroku naruszenie przepisów prawa karnego procesowego - art. 410 k.p.k. i art. 366 § 1 k.p.k., polegające na pominięciu przez Sąd wynikających z materiału dowodowego i mających istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia danych wskazujących, iż represjonowany S. S. został w 1954 roku zarejestrowany jako tajny współpracownik Służby Bezpieczeństwa i niepodjęciu żadnych czynności w celu wyjaśnienia okoliczności tej współpracy, a w konsekwencji zaniechaniu dokonania analizy materiału dowodowego pod kątem istnienia przewidzianej w art. 8 ust. 5 ustawy z dnia z dnia 23 lutego 1991 roku o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego przesłanki, wykluczającej możliwość

zasądzenia na rzecz wnioskodawcy R.S. (syna represjonowanego) zadośćuczynienia w oparciu o art. 8 ust. 1 ustawy lutowej.

W oparciu o tak sformułowany zarzut skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w K..

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja Prokuratora Generalnego okazała się zasadna i to w stopniu oczywistym uzasadniającym jej uwzględnienie na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k.

Stosownie do treści art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz. U. z 2020 r., poz. 1820, j.t.) osobie, wobec której stwierdzono nieważność orzeczenia albo wydano decyzję o internowaniu w związku z wprowadzeniem w dniu 13 grudnia 1981 roku w Polsce stanu wojennego, przysługuje od Skarbu Państwa odszkodowanie za poniesioną szkodę i zadośćuczynienie za doznaną krzywdę wynikłe z wykonania orzeczenia lub decyzji. W razie śmierci tej osoby uprawnienie to przechodzi na małżonka, dzieci i rodziców. Przewidziane w tym przepisie uprawnienie doznaje jednakże ograniczeń, które zostały przewidziane w ustępach 4 i 5 powyższego przepisu. Jak słusznie zwrócił uwagę Prokurator Generalny, w okolicznościach rozpoznawanej sprawy istotne znaczenie ma - obowiązująca od dnia 18 listopada 2007 roku, dodana na mocy ustawy nowelizującej z dnia 19 września 2007 roku (Dz. U. z 2007 roku, poz. 1372) - norma art. 8 ust. 5, w myśl której, przepisu ust. 1 nie stosuje się do osób, których działalność, w okresie będącym podstawą stwierdzenia nieważności orzeczenia albo uznania za nieważne decyzji o internowaniu, stanowiła zaprzeczenie działalności na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego. Bez znaczenia jest przy tym to, czy działalność taka miała miejsce przed, czy też po wydaniu takiego orzeczenia albo decyzji. Nie ulega przy tym wątpliwości, że przejawem takiej działalności będzie świadoma i tajna współpraca z organami bezpieczeństwa państwa (*vide: postanowienie Sądu Najwyższego z dnia*

22 lutego 2012 roku, sygn. IV KK 166/11, OSNKW 2012/5/52 oraz powołane w kasacji orzeczenia sądów apelacyjnych: wyroki Sądu Apelacyjnego w Katowicach: z dnia 13 stycznia 2011 roku, sygn. II AKa 429/10, Lex nr 785461; z dnia 15 stycznia 2015 roku, sygn. II AKa 464/14, Lex nr 1648856; z dnia 29 września 2016 roku, sygn. II AKa 347/16, Biul. SAKa 2017/1/7; wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 8 sierpnia 2018 roku, sygn. II AKa 199/18, Lex nr 2662625).

Rację ma skarżący, że w realiach niniejszej sprawy zgromadzone i ujawnione w sprawie dowody uzasadniały poczynienie przez Sąd orzekający ustaleń, czy na przeszkodzie do zasądzenia wnioskodawcy zadośćuczynienia nie stoi negatywna przesłanka, wskazana właśnie w art. 8 ust. 5 ustawy z dnia 23 lutego 1991 roku. Jak wynika z dokumentacji zawartej w aktach sprawy Sąd Okręgowy w K. na rozprawie w dniu 1 października 2020 r. dopuścił na podstawie art. 167 k.p.k. dowód z akt tego Sądu o sygnaturze V Ko (...). Dotyczyły one zainicjowanego przez pełnomocnika R.S. w dniu 25 listopada 2019 roku postępowania w przedmiocie unieważnienia wydanego wobec S.S. wyroku w sprawie o sygn. R (...). W aktach tych znajdowały się nadesłane wraz z pismem Naczelnika Oddziałowego Archiwum IPN w K. z dnia 20 stycznia 2020 roku dokumenty w postaci uwierzytelnionych kopii z kartoteki o sygnaturze IPN Ka (...) i z kartoteki IPN BU (...). W obu tych dokumentach odnotowano, że S.S. był tajnym współpracownikiem o pseudonimie „S.” - materiały archiwalne Nr (...) i (...). Powyższe bezsprzecznie obligowało Sąd meriti do uwzględnienia tych dokumentów i dokładnego, wszechstronnego wyjaśnienia wynikających z nich okoliczności faktycznych. Przebieg postępowania i treść wydanego w dniu 6 października 2020 roku wyroku daje podstawę do wnioskowania, że Sąd dowód ze wskazanych wyżej dokumentów pominął, albowiem zaniechał podjęcia jakichkolwiek czynności mających na celu potwierdzenie faktu, że ojciec wnioskodawcy – S.S. był tajnym współpracownikiem SB i wyjaśnienia charakteru tej współpracy. Nie ulega natomiast wątpliwości, że wyjaśnienie powyższych kwestii, w sytuacji gdy przepis art. 8 ust. 5 ustawy z dnia 23 lutego 1991 roku mógł znaleźć w niniejszej sprawie zastosowanie, było wręcz niezbędne, albowiem mogło mieć zasadniczy wpływ a

treść rozstrzygnięcia co do złożonego wniosku.

Nie ulega wątpliwości, że o okolicznościach, o których mowa w art. 8 ust. 5 ustawy lutowej świadczyć mogą także dowody ujawnione w toku kolejnego postępowania prowadzonego przed Sądem Okręgowym w K., sygn. akt V Ko (...), co zasadnie podnosi się w nadzwyczajnym środku zaskarżenia. W tej sprawie dokonano wydruku z elektronicznej kopii akt sprawy dotyczącej S.S. o sygn. IPN Ka (...) - akta tajnego współpracownika pseudonim „S.”. Z akt tych wyraźnie wynika, że S.S. w dniu 27 lutego 1954 roku został pozyskany na zasadzie dobrowolności i zarejestrowany jako tajny współpracownik Służby Bezpieczeństwa o pseudonimie „S.” o nr arch. [...]1 w K. (*ankieta personalna - k. 88, kwestionariusz agenta informatora - k. 89-90, raporty dotyczące werbunku - k. 92-94, 103 -105, odręcznie sporządzone zobowiązanie do współpracy - k. 106 akt VKo 1/21*). Osobą która zwerbowała S.S. był funkcjonariusz J.P., który w 1954 roku pełnił służbę na Obiekcie B.P. Nr [...] przy Hucie [...] w S.. W dniu 24 lutego 1955 r. sporządził on raport o przekazaniuteczki personalnej i teczki roboczej informatora S. S. w związku z jego zatrudnieniem w N. do tamtejszej jednostki Bezpieczeństwa Publicznego. Oryginał akt [...]1dotyczących S.S. z zobowiązaniem do współpracy został zniszczony przez Służbę Bezpieczeństwa (*k. 72, 109, 80 akt V Ko 1/21*).

Należy podkreślić, że wolą ustawodawcy nowelizującego ustawę w roku 2007 (ustawa z 19 września 2007 r. o zmianie ustawy o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność za rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego Dz. U. Nr 191, poz. 1372 art. 1 pkt 5 lit. h) było przyznanie rekompensaty, ale tylko tym osobom, które swoją postawą, zachowaniem i uporem nie tylko prowadziły walkę niepodległościową, ale w tej walce okazały się niezłomne i wytrwały, także po zapadłych, pozbawiających ich wolności orzeczeniach lub decyzjach. Jeśli zaś z jakichkolwiek powodów, na którymś etapie swojego życia, oczywiście we wskazanym wyżej okresie, osoby takie nawiązały tajną i świadomą współpracę z organami bezpieczeństwa, to takiej rekompensaty nie powinny otrzymać.

Zdaniem Sądu Najwyższego, nie przesądzając o ostatecznym, finalnym

rozstrzygnięciu w sprawie, tylko wyjaśnienie stwierdzonych wątpliwości, poprzedzone rzetelną analizą dowodów w szerokim kontekście całego zgromadzonego materiału dowodowego, pozwoli na poczynienie prawidłowych ustaleń faktycznych. W takiej sytuacji, należało uchylić zaskarżony wyrok i sprawę przekazać Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania, który ponownie procedując winien mieć na względzie podniesione uwagi.

Mając powyższe na względzie, Sąd Najwyższy orzekł jak w części dyspozytywnej wyroku.